

Metode active de predare – învățare

Cuprins

1. Delimitare conceptuală
2. Metode de predare/învățare - Abordare istorică
3. Funcțiile metodelor
4. Importanța metodelor de învățământ
5. Strategii didactice interactive bazate pe învățarea prin colaborare și cooperare
6. Învățarea prin competiție - învățarea prin cooperare
7. Principiile învățării prin cooperare
8. Etapele învățării prin cooperare
9. Competențele profesorului necesare susținerii învățării prin cooperare
10. Clasificarea metodelor și tehnicilor interactive de grup
11. Exemple de metode și tehnici interactive intra și inter-grupale, componente esențiale ale strategiilor interactive.

Delimitare conceptuală

Termenul *metodă* derivă din două cuvinte grecești (*odos*- „cale” și *metha*- „spre”, „către”) și are înțelesul de „drum (către)...”, „cale (spre)...”; un mod de „urmărire”, de cercetare a unui lucru; de căutare, de explorare a unui fenomen obiectiv în vederea aflării adevărului; drum parcurs în vederea atingerii unui scop, a obținerii unui rezultat determinat.

Metoda de învățământ reprezintă calea sau modalitatea de lucru:

- „selecționată de cadrul didactic și pusă în aplicare în lecții sau activități extrașcolare cu ajutorul elevilor și în beneficiul acestora;
- care presupune, în toate cazurile, cooperarea între profesor și elevi și participarea acestora la căutarea soluțiilor, la distingerea adevărului de eroare;
- care se folosește sub forma unor variante și/ sau procedee selecționate, combinate și utilizate în funcție de nivelul și trebuințele sau interesele elevilor, în vederea asimilării temeinice a cunoștințelor, a trăirilor valorilor, a stimulării spiritului creativ etc; utilizarea metodelor nu vizează numai asimilarea cunoștințelor;
- care- i permite profesorului sa se manifeste ca purtător competent al conținuturilor învățământului și ca organizator al proceselor de predare- învățare; în cursul desfășurării acestora, el poate juca rolul de animator, ghid, evaluator, predarea fiind un aspect al învățării.”

Metode de predare/învățare - Abordare istorică

- Antichitate;
- Evul Mediu;
 - Renaștere;
- Sec. al- XIX-lea;
 - Sec. XX

Funcțiile metodelor (după Ioan Cerghit, 2002)

- funcția cognitivă
- funcția formativ- educativă
- funcția motivațională
- funcția instrumentală
- funcția normativă.

Importanța metodelor de învățământ

Importanța metodelor de învățământ constă în faptul că, prin intervenția lor activă, poate modifica mersul proceselor de predare și învățare; poate să imprime un curs sau altul derulării acestora. Prin urmare, metoda devine o variabilă care, în mod potențial, influențează efectele învățării, devine o variabilă cauzală, răspunzătoare, în bună parte, de rezultatele obținute, de nivelul acestora și eficiența învățământului. Influențate de metodă sunt și rezultatele mai îndepărtate.

Metode clasice/Metode moderne

acordă prioritate instruirii / trec formarea elevului înaintea instruirii;

- sunt centrate pe conținut, pe însușirea materiei / sunt centrate pe elev, pe dezvoltarea capacităților și aptitudinilor;
- acordă întâietate activității profesorului / sunt axate pe activitatea și participarea elevului;
- pun accent pe *predare* / trec învățarea înaintea predării;

Metode clasice/Metode moderne

- elevul este privit ca *obiect* al instruirii / elevul este atât *obiect* cât și *subiect* al actului de instruire și educare, al propriei sale formări;
- neglijează însușirea metodelor de studiu personal, de muncă independentă / urmăresc însușirea unor tehnici de muncă independentă, de autoinstruire;
- sunt *centrate pe cuvânt*, fiind dominant comunicative; *verbale* și *livrești* / sunt centrate pe acțiune, pe explorare (experiența dobândită prin explorare, cercetare, acțiune)
- sunt *receptive*, bazate pe activități reproductive/sunt *activ-participative* adică propun o cunoaștere *dobândită prin efort propriu*;

Metode clasice/Metode moderne

- sunt orientate spre *produs*, prezintă știința ca o sumă de cunoștințe finite / își îndreaptă atenția spre *procesele prin care elevii ajung la elaborări personale*;
- sunt *abstracte și formale*; pun accent pe contactul direct cu realitatea / sunt *concrete*;
- au prea puțin caracter aplicativ / cultivă spiritul aplicativ, practic și experimental;
- impun o *conducere rigidă a învățării* / încurajează *munca independentă, inițiativa, creativitatea*;

Metode clasice/Metode moderne

- impun un control *formal* / stimulează efortul *de autocontrol, de autoevaluare, de autoreglare* la elevi;
- promovează *competiția* / stimulează *cooperarea*;
- se bazează pe o *motivație extrinsecă* cu elemente de frică, constrângere; *motivație intrinsecă* ce izvorăște din actul învățării, din bucuria succeselor obținute;

Metode clasice/Metode moderne

- întrețin *relații rigide, autocratice (autoritariste)* între profesori și elevi / raporturile profesor-elevi se apropie de condițiile vieții sociale și de cerințele psihologice ale tânărului în dezvoltare, promovând *relații democratice*, care intensifică aspectele de cooperare;
- profesorul este transmițător de cunoștințe / profesorul este organizator, îndrumător, animator; disciplina învățării este impusă prin constrângere. disciplina învățării derivă din organizarea rațională a activității.

Strategii didactice interactive bazate pe învățarea prin colaborare și cooperare

- Invățarea prin competiție - învățarea prin cooperare
- Principiile învățării prin cooperare
- Etapele învățării prin cooperare
- Competențele profesorului necesare susținerii învățării prin cooperare

Învățarea prin competiție - învățarea prin cooperare

Învățarea prin competiție	Învățarea prin cooperare
Este o <i>formă relativ redusă de interacțiune psihosocială</i> , constând în <i>rivalitatea</i> sau /și bazându-se pe concurență interpersonală sau intergrupală, fiecare <i>având propriul scop</i> .	Este o <i>formă superioară de interacțiune psihosocială</i> , bazată pe <i>sprijin reciproc</i> , pe toleranță, <i>efort susținut</i> din partea tuturor către <i>același scop</i> .
Motivația provine din <i>dorința de afirmare proprie</i>	Motivația este rezultatul acțiunii conjugate a <i>tuturor membrilor</i> ce urmăresc un scop comun.
Accentul se pune <i>pe produs</i> , pe ceea ce se obține în urma învățării	Atenția este îndreptățită asupra <i>procesului</i> de elaborare împreună, prin colaborare, ademersurilor de realizare a sarcinii.
Evaluarea își exercită funcția de control prin <i>raportarea la norma de grup</i> . Acest fapt creează ierarhizări, determină apariția de comportamente ostile și de atitudini invidioase.	Evaluarea urmărește acordarea ajutorului imediat, având o funcție mai mult corectivă, ameliorativă, decât de sancționare. Ea se realizează prin <i>raportare la progresul individual</i> , are învedere atât participarea fiecărui membru la procesul elaborării în comun cât și rezultatele echipei.

Principiile învățării prin cooperare

- Interdependența pozitivă;
- Responsabilitatea individuală;
- Formarea și dezvoltarea capacităților sociale;
- Interacțiunea față în față;
- Impărțirea sarcinilor de grup și reflectarea

Etapele învățării prin cooperare

- Constituirea grupului de lucru.
- Participanții se confruntă cu o situație și sunt stimulați pentru a facilita soluționarea problemei pusă în discuție.
- Etapa documentării, a reflecțiilor, a raționamentelor.
- Etapa dezbaterilor colective; confruntare și analiză a ideilor.
- Etapa integrării noilor achiziții în sistemul celor existente

Competențele profesorului necesare susținerii învățării prin cooperare

- competență energizantă;
- competență empatică;
- competență ludică;
- competență organizatorică;
- competență interrelațională;
- competențe științifice;
- competențe psihopedagogice și metodice;
- competențe manageriale și psihosociale.

Exemple de metode și tehnici interactive intra și inter-grupale, componente esențiale ale strategiilor interactive

Clasificarea metodelor și tehnicilor interactive de grup:

- - Metode și tehnici de predare – învățare interactivă în grup;
- - Metode și tehnici de fixare și sistematizare;
- - Metode și tehnici de rezolvare de probleme

Metode și tehnici de predare – învățare interactivă în grup

- Metoda predării – învățării reciproce
- Metoda mozaicului
- Metoda “Schimbă perechea”

Metoda predării – învățării reciproce

Strategie instrucțională de învățare a tehnicilor de studiere unui text. Elevii interpretează rolul profesorului, instruindu-și colegii. Este centrată pe patru strategii de învățare folosite de oricare face un studiu de text pe teme sociale, științifice, sau un text narativ (povești, nuvele, legende). Aceste strategii sunt:

- REZUMAREA – expunerea a ceea ce este mai important din ceea ce s-a citit;
- PUNEREA DE ÎNTREBĂRI – listarea unei serii de întrebări despre informațiile citite;
- CLARIFICAREA DATELOR - presupune discutarea termenilor necunoscuți, soluționarea neînțelegerilor
- PRECIZAREA (DIAGNOSTICAREA) – exprimarea a ceea ce cred elevii.

Desfășurare/etape:

- se împarte textul spre studiu;
- clasa este împărțită în patru grupuri corespunzătoare celor patru roluri
- fiecare grup își exercită rolul asumat.

Avantaje:

- este o strategie de învățare în grup;
- ajută elevul la învățarea metodelor și tehnicilor de lucru cu textul, tehnici de muncă intelectuală, ce pot fi utilizate apoi, independent;
- dezvolta capacitatea de exprimare, atenția, gândirea cu operațiile ei, capacitatea de ascultare activă;
- stimulează capacitatea de ascultare pozitivă

Metoda *Jigsaw* (mozaicului)

Presupune învățarea prin cooperare la nivelul unui grup și predarea achizițiilor dobândite de către fiecare membru al grupului unui alt grup (îmbină învățarea individuală cu cea în echipă).

Desfășurare/ etape:

1. Fiecare membru al echipei - de 4 elevi - primește un cartonaș cu un număr de la unu la patru, și are ca sarcină să studieze în mod independent, subtema corespunzătoare numărului său. El trebuie să fie expert în subtema sa.
2. Independent, fiecare elev citește subtema lui.
3. Constituirea grupurilor de experți. Are loc faza discuțiilor în grupurile de experți. Scopul este să se instruiască cât mai bine, având responsabilitate propriei învățării și a predării și învățării colegilor din echipa inițială.
4. Reîntoarcerea în echipa inițială de învățare. Faza raportului de echipă.

Avantaje:

- este o metodă care dezvoltă încrederea în forțele proprii ale participanților
- dezvoltă abilități de comunicare (de ascultare și de vorbire);
- dezvoltă abilități de reflectare, de gândire creativă; de rezolvare de probleme și de cooperare.

Metoda “Schimbă perechea”

Metoda are la bază munca elevilor/studentilor în perechi. Se împarte clasa în două grupe egale ca număr de participanți, se formează două cercuri concentrice, elevii fiind față în față, pe perechi.

Desfășurare/ etape:

- Etapa organizării colectivului în două grupe egale - fiecare elev ocupa un loc fie în cercul din interior, fie în cercul din exterior. Stand față în față, fiecare elev are un partener.
- Etapa prezentării și explicării problemei – profesorul oferă cazurile pentru studiu și explică importanța soluționării
- Etapa de lucru în perechi – pentru câteva minute, elevii lucrează câte doi. Apoi, cei din cercul exterior se mută un loc mai la dreapta pentru a schimba partenerii realizând astfel o nouă pereche. Jocul se continuă până ajunge la partenerii inițiali sau se termină întrebările.
- Etapa analizei ideilor și a elaborării concluziilor – în acest moment clasa se grupează și se analizează ideile emise. Profesorul face împreună cu elevii o schemă a concluziilor obținute.

Avantaje:

- o metodă interactivă de grup, care stimulează participarea tuturor elevilor la activitate;
- elevii au posibilitatea de a lucra cu fiecare dintre membrii colectivului.;
- este ușor de aplicat la orice vârstă și adaptabilă oricărui domeniu;
- dezvoltă inteligența logică - matematică (capacitatea de a face deducții, de a realiza operații matematice etc.) și inteligența interpersonală.

Metode și tehnici de fixare și sistematizare a cunoștințelor

- Tehnica Lotus (Tehnica Florii de nufăr);
- Harta cognitivă;

Tehnica Lotus

- **Tehnica florii de nufăr** - presupune deducerea de conexiuni între idei, concepte, pornind de la o temă centrală. Problema sau tema centrală determină cele opt idei secundare care se construiesc în jurul ei, așa cum sunt petalelor florii de nufăr.

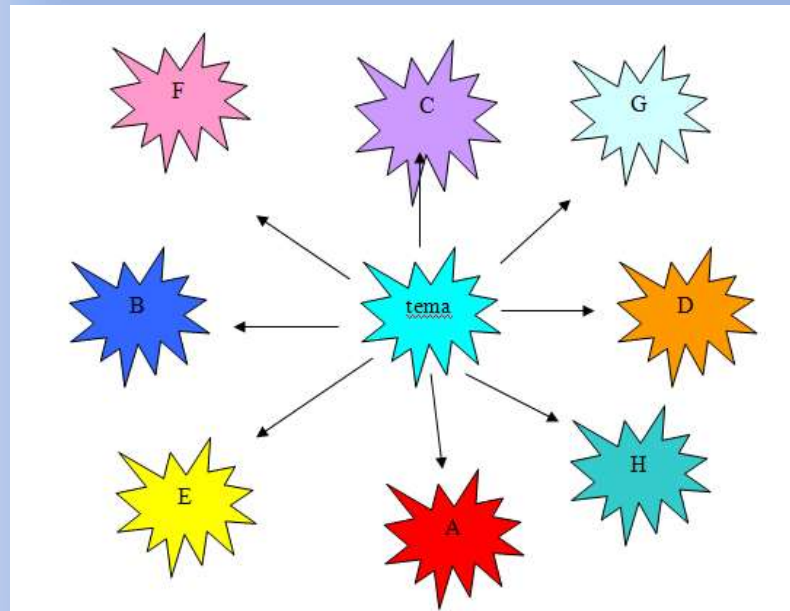

Figura 1: Reprezentarea direcției de organizare a tehnicii lotus. (după Crenguța Lacramioara Oprea, 2008, p.205)

Cele opt idei secundare sunt trecute în jurul temei centrale, urmând ca apoi ele să devină teme principale, pentru alte opt flori de nufăr. Pentru fiecare dintre aceste noi teme centrale se vor construi câte alte opt idei secundare. Astfel, pornind de la o temă centrală, sunt generate noi teme de studiu pentru care trebuie dezvoltate conexiuni și concepte noi.

Avantaje: se poate aplica ca un exercițiu de stimulare a creativității, dar și pentru evaluare.

Harta cognitivă

Harta cognitivă (“conceptual maps”) reprezintă un mod diagramatic de expresie, o metodă aplicabilă la toate nivelurile și la toate disciplinele. Esențială este modalitatea în care sunt structurate cunoștințele. Performanța depinde de modul în care individul își organizează experiența, ideile și stabilește relații între cunoștințele asimilate.

Harta conceptuală - se realizează o listă cu 10- 15 concepte cheie sau idei despre ceea ce ne interesează și câteva exemple. Pornind de la o singură listă se pot realiza mai multe hărți conceptuale.

Etape în crearea unei hărți conceptuale:

1. Se transcrie fiecare concept/ idee și fiecare exemplu pe o foaie.
2. Se aranjează mai întâi conceptele generale, iar celelalte mai jos- nu se trec exemplele.
3. Se pot adăuga și alte concepte pentru a ușura înțelegerea și pentru a le explica mai bine pe cele existente.
 4. Se trasează linii de la conceptele de sus către cele de jos cu care relaționează.
 5. Se scrie câte un cuvânt pentru a explica relația dintre conceptele conexe.
 6. Se trec exemplele sub conceptul de care aparțin.
 7. Se copiază rezultatul obținut, realizând harta conceptuală pe o foaie de hârtie.

Avantaje:

- are ca rezultat un produs concret;
- oferă posibilitatea de cooperare între profesor- elev, elev- elev;
- identifică obstacolele, punctele tari, resursele personale

Metode și tehnici de rezolvare de probleme prin stimularea creativității

- **Brainstorming;**
- **Metoda pălăriilor gânditoare;**
- **Tehnica 6/3/5;**
- **Philips 6/6;**
- **Metoda Frisco;**
- **Metoda cubului;**
- **Metoda ciorchinelui;**
- **Metoda Sinelg.**

Brainstorming

Este o metodă interactivă de dezvoltare de idei noi ce rezultă din discuțiile purtate între mai mulți participanți. Rezultatul acestor discuții se soldează cu alegerea celei mai bune soluții în rezolvarea situației dezbătute.

Metoda se bazează pe 4 reguli fundamentale ale gândirii creative:

- căutarea în voie a ideilor;
- amânarea judecății ideilor;
- cantitate mare de idei;
- schimb fertil de idei.

Desfășurare/ etape:

- **Etapa de pregătire** – selecția membrilor, pregătire a ședințelor de lucru;
- **Etapa productivă** – stabilirea temei de lucru, soluționarea subproblemelor formulate;
- **Etapa selecției ideilor emise** – analiza listei de idei emise, evaluarea critică și optarea pentru soluția finală.

Avantaje:

- obținerea rapidă și ușoară a ideilor noi;
- aplicabilitate largă, la toate domeniile;
- dezvoltă creativitatea, spontaneitatea;
- dezvoltă abilitatea de a lucra în echipă.

Metoda pălăriilor gânditoare

Este o tehnică interactivă, de stimulare a creativității participanților care se bazează pe interpretarea de roluri în funcție de pălăria aleasă. Elevii sunt împărțiți în șase grupe pentru șase pălării. Culoarea pălăriei definește rolul. Participanții trebuie să cunoască foarte bine semnificația fiecărei culori și să-și prezinte perspectiva în funcție de culoarea pălării pe care o poartă. Nu pălăria în sine contează ci ceea ce reprezintă ea, ceea ce induce culoarea ei .

- Pălăria albă - **este neutră**, oferă o privire obiectivă asupra informațiilor, stă sub semnul gândirii obiective; - INFORMEAZĂ

- Pălăria roșie**- **dă frâu liber emoțiilor**, sentimentelor, descătușează stările afective; - SPUNE CE SIMTE DESPRE

- **Pălăria galbenă**- - **oferă perspectiva pozitivă** și constructivă asupra; - ADUCE BENEFICIILE

- Pălăria verde- **exprimă ideile noi**, stimulează gândirea creativă; - GENEZĂ[IDEILE NOI

- Pălăria albastră- **exprimă controlul procesului de gândire**, supravehează și dirijează bunul mers al activității; - CLARIFICĂ

Avantaje: dezvoltă competențele inteligenței lingvistice, inteligenței logice și inteligenței interpersonale, dezvoltă competențele de comunicare, încurajează gândirea laterală.

Tehnica 6/3/5

Este asemănătoare brainstormig-ului. Presupune:

- 6 membri in grupul de lucru;
- 3 soluții fiecare, la o problemă dată;
- 5 minute.

Desfășurare/ etape:

- Împărțirea clasei în grupe a câte 6 membri fiecare;
- Formularea problemei și explicarea modalității de lucru;
- Desfășurarea activității în grup;
- Analiza soluțiilor și reținerea celor bune.

Avantaje:

- oferă copiilor mai puțini creativi posibilitatea de a se exprima;
- are caracter formativ- educativ, dezvoltă spiritul de echipă și procesele psihice superioare (analiza ideilor, comparația, sinteza, generalizarea, abstractizarea)

Philips 6/6

- 6 participanți;
- 6 minute de discuție

Desfășurare/ etape:

- Constituirea grupelor de către 6 participanți;
- Înmânarea problemei ce urmează a fi dezbătută, de către fiecare grup.
- Desfășurarea discuțiilor pe baza temei, timp de 6 minute;
- Colectarea soluțiilor elaborate;
- Discuția colectivă, și decizia colectivă în ceea ce privește soluția finală, pe baza ierarhizării variantelor pe tablă;
- Încheierea discuției

Avantaje:

- oferă copiilor mai puțini creativi posibilitatea de a se exprima;
- are caracter formativ- educativ, dezvoltă spiritul de echipă și procesele psihice superioare (analiza ideilor, comparația, sinteza, generalizarea, abstractizarea)

Metoda Frisco

Metoda are la bază interpretarea din partea participanților a unui rol specific abordând o problemă din mai multe perspective.

Desfășurare/ etape:

1. Se propune spre analiză o situație problemă.

2. Se stabilesc rolurile: conservatorul, exuberantul, pesimistul și optimistul.

3. Are loc o dezbateră colectivă în care:

- **conservatorul** apreciază meritele situațiilor vechi, fără a exclude posibilitatea unor îmbunătățiri;

- **exuberantul** emite idei aparent imposibile de aplicat în practică;

- **pesimistul** va relua aspectele nefaste ale îmbunătățirilor aduse;

- **optimistul** va găsi posibilități de realizare a soluțiilor propuse de exuberant.

4. Se trag concluziile și se sistematizează ideile emise.

Avantaje:

- posibilitatea inversării rolurilor între participanți, dezvoltă competențele inteligenței lingvistice și logice.

Explozia stelară (Starbursting)

- Metodă de dezvoltare a creativității similară brainstorming-ului.
- În centrul stelei se va trece problema ce urmează a fi dezbătută. Se trece pe o foaie de hârtie sarcina propusă și se înșiră în jurul ei cât mai multe întrebări care au legătură cu ea. Aceste întrebări pot genera altele la rândul lor, care cer o mai mare concentrare. Se lucrează în grupuri. Membrii grupurilor alcătuiesc o listă cu cât mai multe întrebări și cât mai diverse. Se apreciază munca în echipă și elaborarea celor mai interesante idei.

Metoda cubului

Metoda facilitează analiza unui subiect din puncte de vedere diferite și poate fi folosită în orice moment al lecției.

Desfășurare/ etape:

-se realizează un cub ale cărui fețe se pot acoperi cu hârtie de culori diferite;

-fiecare față a cubului are una dintre următoarele sarcini: DESCRIE (un obiect), COMPARĂ (cu ceva similar), ANALIZEAZĂ (din ce este făcut, ce conține), ASOCIAZĂ (cu ce seamănă, obiecte/ concepte/ idei asemănătoare), APLICĂ (la ce se poate folosi), ARGUMENTEAZĂ (pro sau contra folosind argumente logice).

-elevii trebuie să descrie în 2- 4 minute subiectul lecției după modelul de mai sus. Forma finală se poate scrie pe tablă.

Avantaje: munca în echipă, implicarea tuturor elevilor.

Metoda ciorchinelui

Metodă prin care se stimulează evidențierea conexiunilor între idei; o modalitate de a analiza asociații noi de idei sau de a relua noi sensuri ale ideilor.

Desfășurare/ etape:

- scrieți un cuvânt/ o propoziție nucleu în mijlocul tablei;
- în jur se scriu cuvinte care au legătură cu tema propusă;
- se leagă ideile/ cuvintele propuse cu nucleul prin trasarea unor linii care vor evidenția conexiunile dintre idei;
- scrieți toate ideile care vă vin în minte în legătură cu tema propusă până la expirarea timpului alocat.

Metoda Sinelg

Metodă de menținere a implicării active a gândirii elevilor în învățarea unui text, de monitorizare a gradului de înțelegere a unui conținut, idei; de învățare eficientă. Înainte de a începe lectura textului, elevilor li se cere să noteze tot ce știe în legătură cu tema respectivă. Profesorul intervine pentru a direcționa gândirea elevilor asupra unor aspecte la care ei nu s-au gândit. În timpul lecturii textului elevii trebuie să facă pe marginea lui niște semne care au următoarea semnificație:

V (ceea ce știu deja);	- (este diferit de ceea ce știu);	+ (informația este nouă pentru ei);	? (idei confuze).

Tendențe în metodologia didactică

- “punerea în practică a noilor metode și procedee de instruire care să soluționeze adecvat situațiile de învățare (folosirea metodelor de tip brainstorming);
- folosirea pe scară mai largă a unor metode activ- participative, prin activizarea structurilor cognitive și operatorii ale elevilor și prin apelarea la metode pasive numai când este nevoie; fructificarea dimensiunii și aspectelor “calitative” ale metodei;
- extinderea folosirii unor metode care solicită componentele raționale ale activității didactice, respectiv aspectul comunicațional pe axa profesor- elevi sau pe direcția elevi- elevi; întărirea dreptului elevului de a învăța prin participare;
- accentuarea tendinței formativ- educative a metodei didactice; extinderea metodelor de căutare și de identificare a cunoștințelor, și nu de transmitere a lor pe cont propriu;
- cultivarea metodelor de autoeducație permanentă; promovarea unor metode care îi ajută efectiv pe elevi în sensul dorit;
- adecvarea metodelor la realitatea existentă.” (apud Constantin Cucoș, 2006, pp. 288-289).

Bibliografie

1. **Cerghit, I.,** (2006), *Metode de învățământ. Iași, Polirom.*
2. **Cucos, C.,** (2006), *Pedagogie. Iași, Polirom*
3. **Oprea C.-L.,** (2008), *Strategii didactice interactive, București, E.D.P.*